

รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญา ในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย

Model of a Participatory Learning Management Process by Using Local Wisdom Learning Resources as a Base for Lifelong Learning at All Ages in Sukhothai Province

¹สุทธิสักดิ์ เพ็ชรผึ้ง และ ²รองฤทธิ์ ไกรกิจราษฎร์

¹Sutthisak Pedphung and ²Rongrit Kraikijrat

¹²สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสุโขทัย

¹²Sukhothai Provincial Education Office

¹Corresponding Author's E-mail: moo_4747@hotmail.com

¹Tel. 081-953-4010

Received July 9, 2023; Revised July 20, 2023; Accepted January 22, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย 2) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ มีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีผสมผสานคือ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพเสริมด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ โดยมีเครื่องมือรวบรวมข้อมูลคือ วิเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ที่ สัมภาษณ์เชิงลึก สังเกต สทนากลุ่ม และ แบบประเมินความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สถิติพรรณนา คือ ความถี่ ค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษา พบว่า 1) การวิเคราะห์คุณค่าและกระบวนการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญา ได้เกิดความสุขหายไปจากวิถีชีวิตในด้านการจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญาสืบทอดกันรุ่นต่อรุ่นโดยการลงมือ โดยมีข้อสรุปของการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาควรบรรจุในหลักสูตรสถานศึกษา 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มีความเชื่อมโยงกับพัฒนาการตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงผู้สูงอายุ จากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งมีผลการทดลองหลักสูตรพบว่า การเรียนรู้ของผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและ ด้านสังคมตรวจสอบความถูกต้อง เหมาะสม เป็นไปได้ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แล้วมีความถูกต้อง เหมาะสมและเป็นไปได้

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, ภูมิปัญญา, แหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต

Abstract

The objectives of this article were: 1) to study an appropriate learning management model using the local wisdom learning resources as a base for learning throughout life at all ages in Sukhothai province, 2) to develop a participatory learning management model by using local wisdom learning resources as a base for lifelong learning at all ages in Sukhothai province. The researcher used the research and development method by collecting data by a combination of Qualitative data collection supplemented with quantitative data with a data collection tool: document analysis, area survey, in-depth interviews, observation, group discussions, and knowledge assessments. The data were analyzed by content analysis, descriptive statistics were frequency, mean.

The results of the study found that: 1) the analysis of values and processes of wisdom learning had been lost from the way of life in the field of learning management of inherited wisdom through generations by acting with the conclusion of conservation. The conclusion of the conservation of wisdom value should be included in the school curriculum, 2) the learning management model of educational institutions creates competency-based curriculum that was linked to development from early childhood to the elderly from formal education, non-formal education and informal education by using learning resources in the community. The results of the course experiment showed that the learning of the learners who participated in the post-study activities was higher before studying with statistical significance at the .05 level, 3) education and social professionals verify the possible validity of the learning management model and then be valid, appropriate and possible.

Keywords: Learning management, local wisdom, lifelong learning resources

บทนำ

ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอด สัมต่อกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี และสามารถธำรงรักษาวัฒนธรรมที่งามของไทยไว้ได้หลายแห่ง ในประเทศจนเป็นที่ยอมรับและประจักษ์แก่สายตาของประชาคมโลก ซึ่งการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาดังที่กล่าวมา ทำให้องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ขึ้นทะเบียนแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมของไทยไว้ จำนวน 3 แห่ง คือ นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาแหล่งโบราณคดี บ้านเชียง เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร ซึ่งในกรณีของเมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยถูกยกย่องให้เป็นเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ สาขาหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน (Crafts and Folk Art) โดยเป็น 1 ใน 66 เมืองจากทั่วโลก สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าภูมิปัญญาที่อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัย บ่งบอกถึงความเป็นเมืองที่ถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดทางวัฒนธรรมของประเทศไทย และยังคงอยู่ในรูปแบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลาย อาทิ ภูมิปัญญาสาขาศิลปกรรม ภูมิปัญญาสาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม ภูมิปัญญาสาขาการแพทย์แผนไทย ภูมิปัญญาสาขาภาษาและวรรณกรรม ภูมิปัญญาสาขาศาสนาและประเพณี และยังคงมีภูมิปัญญาด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2563) โดยสิ่งเหล่านี้ เกิดจากการสั่งสม องค์ความรู้และสืบทอดภูมิ

ปัญญาจากรุ่นสู่รุ่นและมีผลต่อวัฒนธรรมที่เข้มแข็งและสร้างเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้ (ขวณิ ทองโรจน์, 2554 : 129-138)

อย่างไรก็ตามจุดแข็งด้านวัฒนธรรมดังกล่าว ยังปรากฏพบว่าเกิดความสูญหายของภูมิปัญญา มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่สร้างผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม ปัจจุบัน พร้อมทั้งบางส่วนยังเกิดจากการขาดการสืบทอดให้คนรุ่นหลัง อาทิ การจดบันทึกอย่างเป็นระบบ การหาวิชา การขาดการสืบทอดอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาที่ขาดความเคารพและอนุรักษ์ภูมิปัญญาดั้งเดิม พร้อมทั้งขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งนับได้ว่าการสูญหายของภูมิปัญญาเป็นการสูญเสียองค์ความรู้ที่มีคุณค่าและความดีงามในการจรรโลงชีวิตและวิถีชุมชนให้อยู่ร่วมกันกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อมที่มีความกลมกลืนและสมดุลของคนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพและรากฐานการพัฒนาที่เริ่มจากการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเอง และพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยผสมผสานองค์ความรู้สากลบนฐานภูมิปัญญาเดิมเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับยุคสมัย จึงเป็นสิ่งที่สูญหายไปและสร้างผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรากเหง้าของชุมชนให้ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสของวัฒนธรรมอื่นที่เข้ามาแทนที่ ทำให้ขาดความสมดุลของการรากฐานการพัฒนาสังคมที่เข้มแข็ง และหากสิ่งเหล่านี้เริ่มหายไปหรือหมดไปจากสังคมย่อมมีผลต่อการยอมรับของประชาคมโลกที่เห็นคุณค่าต่อสิ่งที่มีอยู่ในสังคมไทย

ความสำเร็จของการสืบทอดและอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาให้คงอยู่กับสังคมไทย ในปัจจุบันได้ จึงขึ้นอยู่กับกรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ถูกนำไปสร้างเป็นระบบการศึกษาทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีแบบแผนการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบและสามารถเข้าถึงได้ทุกช่วงวัย โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนสามารถทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้และบูรณาการให้เข้ากับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อถูกสร้างให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีอยู่เป็นฐานการเรียนรู้พร้อมทั้งใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ใกล้ตัวที่สุด จึงสามารถปรับเปลี่ยนความคิดและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นให้เกิดความสัมพันธ์และเกื้อกูล ให้เกิดโครงสร้างทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จนสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนจากภูมิปัญญาที่มีอยู่ (พยุ่ง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และกรณีย์พล วีวรรณมงคล, 2558 : 23-33)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการค้นคว้าและการพัฒนารูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการจัดการศึกษาตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ในจังหวัดสุโขทัย ให้ได้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสถานการณ์และบริบทพื้นที่ โดยการบูรณาการความร่วมมือกับชุมชนและประสานสอดคล้องกับกับหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และผู้ประกอบการในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมให้การสนับสนุน เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์คุณค่า จากการสืบทอดความรู้ ทักษะ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับการฝึกฝนจากครูภูมิปัญญาในแหล่งเรียนรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยและพัฒนา (The Research and Development) ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบการวิจัย (Research Design) โดยมีรายละเอียดการดำเนินการ จำนวน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ดำเนินวิจัยโดยการวิจัยเอกสารและเก็บข้อมูล โดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 15 คน และสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองเก่า จำนวน 3 กลุ่มๆ ละ 15 คน เลือกกลุ่มเป้าหมายโดยใช้วิธีการการเรียนรู้และเข้าถึงชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากหรือแบบ snowball เพื่อนัดหมายกลุ่มเป้าหมายให้ข้อมูล ในประเด็นคุณค่าภูมิปัญญาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ในเขตพื้นที่จังหวัดสุโขทัย บริบทพื้นที่ทางสังคมและเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อภูมิปัญญาอยู่ในพื้นที่ การสืบทอดภูมิปัญญา และภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมสำหรับการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำมาสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) และ ให้ผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกภูมิปัญญาในพื้นที่จำนวนแห่งละ 3 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง พร้อมทั้งใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ขั้นตอนการสร้างผลิตภัณฑ์จากผู้ปัญญา เพื่อตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ดำเนินการดังนี้

2.1 การร่างหลักสูตรฐานสมรรถนะจากภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับทุกช่วงวัยตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิควิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ และครูระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และอุดมศึกษา ในพื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จำนวน 30 คน และในพื้นที่ตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองเก่า จำนวน 30 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจงเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในประเด็นเป้าหมายการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้การเชื่อมโยงสมรรถนะตามพัฒนาการตามช่วงวัย จากหลักสูตรสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น และตรวจสอบโดยการนำเสนอหลักสูตรให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาให้ความเห็น จำนวน 5 คน

2.2 ทดลองหลักสูตรฐานสมรรถนะจากภูมิปัญญาที่มีความเหมาะสมและความสอดคล้องกับทุกช่วงวัยตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้เทคนิควิธีการทดสอบก่อนเรียนและ หลังเรียนแต่ละระดับในกลุ่มเดียวกัน ตั้งแต่ผู้เรียนระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา ระดับละ 30 คน

2.3 คั้นข้อมูลการวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาในพื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย และในพื้นที่ตำบลบ้านเมืองเก่า อำเภอเมืองจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้บริหารองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวน 9 คน โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มและมีผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญา ในชุมชนเข้าร่วมรับฟังความคิดเห็น จำนวน 200 คน คัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic Induction) ในประเด็นความถูกต้องเหมาะสมของกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาและการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา พร้อมทั้งเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เข้าร่วมรับเพื่อสรุปข้อมูลจากผู้ร่วมรับฟังโดยใช้สถิติพรรณนา ความถี่และ ค่าเฉลี่ย

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เพื่อนำข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่ให้ความเห็นความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มาปรับปรุง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย มีรายละเอียดสรุปภาพรวมดังต่อไปนี้

1.1 ผลการวิเคราะห์คุณค่าและกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน พบว่า การจัดการเรียนรู้ของภูมิปัญญามีกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสังเกต การลงมือทำ และการลองถูกลองผิด จนเกิดความชำนาญ โดยการวิเคราะห์คุณค่าภูมิปัญญาได้แบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 แห่ง มีสรุปข้อมูลในภาพรวมจากผู้ให้ข้อมูลดังนี้

1.1.1) คุณค่าของภูมิปัญญา

1) พื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ภูมิปัญญา	คุณค่า	การสืบทอด
1.สังคโลก	-การอนุรักษ์ -อาชีพ -รายได้	-ความชื่นชม -คอร์สเรียน
2.ไม้แกะสลัก	-มีใจรักในงานไม้แกะสลัก	-สอนการขึ้นทรง -กระบวนการ -เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ
3.กระทงใบลาน	-สร้างความภาคภูมิใจ -อนุรักษ์วัดฤทธิชัยในชุมชน	-เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ -ทำเป็นตัวอย่างให้ดู -เรียนรู้จากการลองผิดลองถูก(การผสมสี) -การประยุกต์ใช้
4.พิมพ์พระโบราณ	-คุณค่าทางจิตใจ -รายได้ -วัฒนธรรม	-เรียนรู้จากการสังเกต -เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

2) พื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

ภูมิปัญญา	คุณค่า	การสืบทอด
-ผ้าทอ,ผ้าซิ่น	-เครื่องนุ่งห่ม -สร้างรายได้ -กิจกรรมความร่วมมือ -การดูแลผู้สูงอายุ	-พ่อแม่สอนลูก -ความเชื่อคติชนเรื่องการทอผ้า (ถ้าทอผ้าไม่เป็นจะไม่ได้ออกรเรือน)
-การจักสาน	-การใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน -การสร้างรายได้ -กิจกรรมสร้างความร่วมมือ(การรวมกลุ่มกันทำ)	-พ่อแม่สอนลูก -มีลำดับการสอนตามช่วงวัย
-ยาสมุนไพร	-เป็นยาร้อนใช้กินหลังคลอดลูก -ช่วยในการเจริญอาหาร -สร้างรายได้	-พ่อแม่สอนลูก
-อาหารพื้นเมือง	-การดำเนินชีวิตประจำวัน -โภชนาการ	-พ่อแม่สอนลูก

สรุปข้อมูลได้ว่า ภูมิปัญญาได้สืบทอดการสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยเน้นการลงมือปฏิบัติ โดยมีคุณค่าต่อการสร้างรายได้ให้กับตนเอง ครอบครัวพร้อมทั้งการสร้างความร่วมมือกันชุมชน ซึ่งกำลังจะสูญหายไปเนื่องจากขาดคนสืบทอด แต่สิ่งสำคัญของการสูญหายของภูมิปัญญาอีกประการคือ มูลค่าทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อ การลดลงของคุณค่าของภูมิปัญญา เนื่องจากราคาของผลิตภัณฑ์ที่เกิดจาก ภูมิปัญญามีราคาสูงขึ้นจนไม่สามารถนำมาใช้ในชีวิิตประจำวันประกอบกับมูลค่าทางการตลาดของผลิตภัณฑ์ที่สูงขึ้นและมีการแข่งขันทางการตลาดในพื้นที่ จึงทำให้เกิดความหวงแหนและไม่ถ่ายทอดเทคนิควิธีการให้ผู้อื่นนอกเหนือจากคนในเครือญาติจนหมด จึงทำให้สูญหายไปจากวิถีชีวิตเดิมของชุมชน ผู้วิจัยจึงให้ข้อมูลนำเสนอภูมิปัญญาที่ควรอนุรักษ์คุณค่าและสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนนำมาวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกช่วงวัย ผลการเลือกภูมิปัญญาพื้นที่ตำบลเมืองเก่าได้เลือกภูมิปัญญาสังคโลก และพื้นที่ตำบลบ้านตึกได้เลือกภูมิปัญญาผ้าทอมาวีเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ทุกช่วงวัย

1.1.2 กระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยได้แบ่งการจัดการเรียนรู้เป็น 3 ช่วงวัยประกอบด้วย วัยเด็ก วัยแรงงาน และวัยสูงอายุดังนี้

1) พื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จังหวัดสุโขทัย มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาด้านสังคโลกแต่ละช่วงวัยประกอบด้วย

1.1) วัยเด็ก ขึ้นเตรียมการโดยใช้รูปแบบตัวอย่างและสาธิตการปั้นการวาดลวดลายและเตรียมวัสดุ โดยการเรียนรู้ผ่านการเล่นและการปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้น โดยศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการปลูกฝังจากการเรียนรู้ให้เกิดจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญา

1.2) วัยทำงาน ขึ้นเตรียมการโดยใช้แบบตัวอย่าง และการสาธิตการปั้นการวาดลวดลาย และเทคนิคการเผาเคลือบสังคโลก และเรียนรู้ที่จะพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่ามากขึ้น โดยอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาเดิมที่มีอยู่ อาทิ ลวดลาย รูปทรงการปั้น ให้คงอยู่

1.3) วัยสูงอายุ ขึ้นเตรียมการโดยใช้แบบตัวอย่าง และการสาธิตการปั้นการวาดลวดลาย และเทคนิคการเผาเคลือบสังคโลก แต่กระบวนการเรียนรู้เน้นความสุขของผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนรู้ให้ได้รู้จักพูดคุยกับผู้อื่น เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

2) พื้นที่ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ้าทอแต่ละช่วงวัยประกอบด้วย

2.1) วัยเด็ก ขึ้นเตรียมการโดยใช้การเรียนรู้จากการเล่าเรื่องวิถีชีวิตที่ผูกพันกับผ้าทอ และพาไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้ โดยการได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะพื้นฐานเบื้องต้น พร้อมทั้งปลูกฝังจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาจากการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2.2) วัยทำงาน ขึ้นเตรียมการใช้การศึกษาและลงมือปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนด้านการทอผ้า โดยมีภูมิปัญญาและปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยสอน โดยให้เรียนรู้เพื่อพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์และปรับใช้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบัน พร้อมทั้งการสร้างการตลาดให้เกิดมูลค่ามากขึ้น

2.3) วัยสูงอายุ ขึ้นเตรียมการใช้การเตรียมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ในการทอผ้าและเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นความสุขของผู้สูงอายุที่เข้ามาเรียนรู้ให้รู้จัก พุดคุยกับผู้อื่น เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน

กล่าวโดยสรุปคือ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย ต้องใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติ และให้คำแนะนำจากภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนที่มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน โดยมีความเหมาะสมกับพัฒนาการตามช่วงวัย และจุดมุ่งหมายให้เกิดการอนุรักษ์คุณค่าภูมิปัญญาที่นำไปสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

ประเด็นสำคัญที่ภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้านและผู้นำชุมชน มีความเห็นสอดคล้องร่วมกันคือการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้ไปสร้างเป็นหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละระดับ โดยมีรูปแบบความร่วมมือสนับสนุนระหว่างชุมชนกับสถานศึกษา ด้านการนำภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาช่วยสนับสนุนการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน พร้อมทั้งมีผู้ประกอบการในพื้นที่เข้ามาสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดรายได้ ที่จะสร้างแรงจูงใจให้กับผู้เรียน

2.ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย

2.1 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้ของแต่ละพื้นที่ นำมาสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยมีความเชื่อมโยงกับภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้ในพื้นที่ในการใช้วัตถุดิบของชุมชน จากการใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาในพื้นที่ และครูระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยและอุดมศึกษา ในพื้นที่ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองสุโขทัย จำนวน 30 คน โดยมีผลการสร้างหลักสูตรฐานเชื่อมโยงสมรรถนะจากการใช้การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนบนฐานความร่วมมือจากสถานศึกษาและภูมิปัญญา ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการในพื้นที่ โดยสรุปภาพรวมแผนผังความเชื่อมโยงดังต่อไปนี้

ภาพผังหลักสูตรภูมิปัญญาสังคมโลกในพื้นที่ ตำบลเมืองเก่า จังหวัดสุโขทัย (ภานุวัฒน์ รักติวงศ์, 2563)

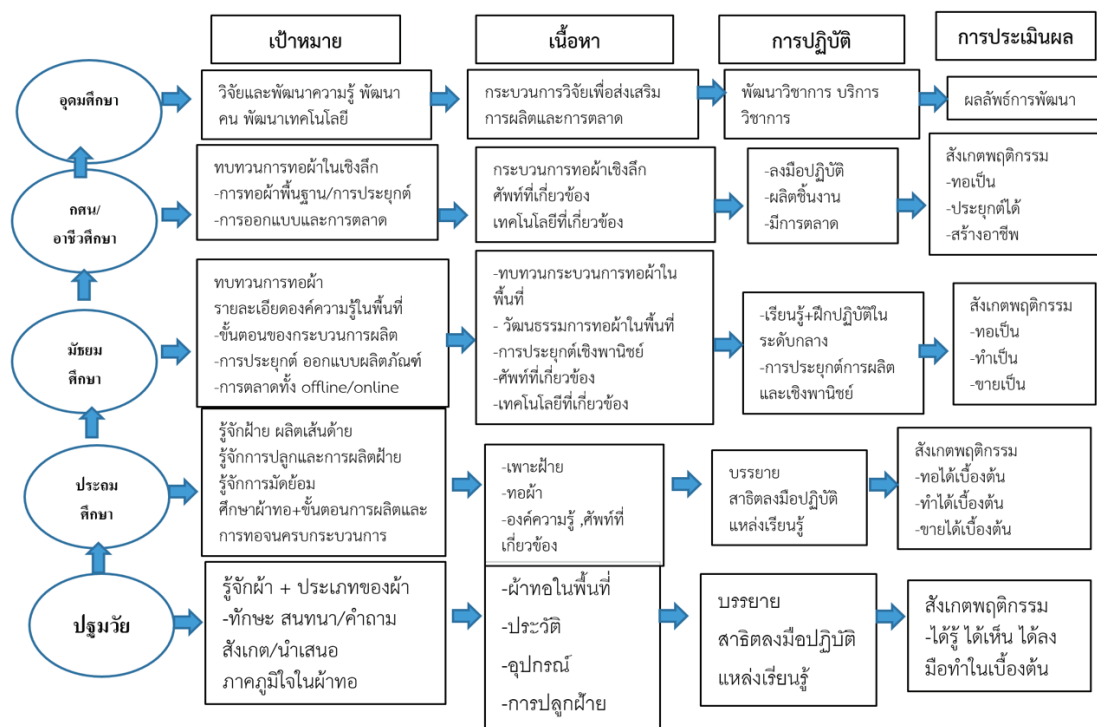
2.2 สรุปจากแผนภาพจากการสร้างหลักสูตรเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัย โดยใช้การศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยจากความร่วมมือของชุมชนและสถานศึกษาในพื้นที่ เข้ามาร่วมสนับสนุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและการสร้างคุณค่า โดยได้นำรูปแบบการเชื่อมโยงหลักสูตร สมรรถนะที่ได้จัดทำในตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย นำไปใช้กับภูมิปัญญาผ้าทอ ตำบลบ้านตึก อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พบว่ามีประเด็นที่สอดคล้องกันดังต่อไปนี้

1) การสร้างความเชื่อมโยงของการผลิตวัตถุดิบเพื่อเข้าสู่กระบวนการผลิตของเครื่องใช้ในวิถีชีวิตด้านภูมิปัญญา นำไปสู่การสร้างหลักสูตรเพื่อสร้างสมรรถนะ และทักษะพื้นฐานตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จากการสร้างหลักสูตรตามพัฒนาการตามช่วงวัย เพื่อผลิตซ้ำการอนุรักษ์ ภูมิปัญญาในพื้นที่

2) การเชื่อมโยงระบบสังคมในชุมชนเพื่อสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน สร้างการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยที่มีสอดรับกันเพื่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

3) การสร้างห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) เพื่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือให้เกิดการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ

จากการสรุปประเด็นความสอดคล้องกับการสร้างหลักสูตรของการสร้างสังคมโลกในพื้นที่ตำบลเมืองเก่าสถานศึกษา ภูมิปัญญา ราษฎรชาวบ้าน และผู้ประกอบการในชุมชนได้สร้างหลักสูตรที่มีรายละเอียดตามแผนภาพ ดังนี้

2.3 ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรสถานศึกษาทุกระดับนำไปทดสอบ เพื่อวิเคราะห์ผลเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนของผู้เรียนทุกระดับพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เข้าเรียนในหลักสูตรฐานสมรรถนะด้านภูมิปัญญาที่สร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีค่าเฉลี่ยร้อยละของทักษะด้านภูมิปัญญาที่กำหนด ที่ร้อยละ 80

2.4 ผู้วิจัยได้จัดเวทีคืนข้อมูล จำนวน 2 ครั้ง ซึ่งมีผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา ประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยว หน่วยราชการด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ จำนวนแต่ละ 9 คน โดยใช้เทคนิคการเก็บข้อมูลแบบสนทนากลุ่มและมีผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และภูมิปัญญาในชุมชน เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นแต่ละ จำนวน 200 คน คัดเลือกแบบเจาะจง ในประเด็นดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณค่าภูมิปัญญา มีความถูกต้องเหมาะสม หรือไม่

2) นักประวัติศาสตร์/ผู้นำชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรเข้ามาสนับสนุนการศึกษาอย่างไร

3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละระดับ มีความถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้องและเชื่อมโยงการสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียนแต่ละระดับหรือไม่

4) ความร่วมมือเพื่อให้เกิดการสืบทอดทางภูมิปัญญาและการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจของภูมิปัญญาและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ควรทำอย่างไร

โดยมีผลสรุปความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมรับฟังความคิดเห็นดังต่อไปนี้

1) การวิเคราะห์ข้อมูลกระบวนการจัดการเรียนรู้และคุณค่าภูมิปัญญา มีความถูกต้องเหมาะสมโดยมีค่าเฉลี่ยของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วยร้อยละ 80 นอกจากนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันเพิ่มเติมว่าควรสอดแทรกเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย จากการสนับสนุนให้นักประวัติศาสตร์เข้ามาสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ให้กับแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2) นักประวัติศาสตร์/ผู้นำชุมชน/ผู้ประกอบการ/ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรสนับสนุนงบประมาณ บุคลากร สื่อ วัสดุ และการประชาสัมพันธ์ให้กับชุมชนโดยสนับสนุนความต่อเนื่องในการดำเนินการปลูกฝังภูมิปัญญาให้กับสถานศึกษา จากความร่วมมือของภูมิปัญญาและผู้ประกอบการผ่านการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ทุกช่วงวัยที่สามารถสร้างการอนุรักษ์ภูมิปัญญาและมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน

3) การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละระดับ มีความถูกต้อง เหมาะสม สอดคล้อง และเชื่อมโยงการสร้างสมรรถนะให้กับผู้เรียนแต่ละระดับโดยมีค่าเฉลี่ยของความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เข้าร่วมประชุมเห็นด้วย ร้อยละ 95

4) ความร่วมมือเพื่อให้เกิดการสืบทอดทางภูมิปัญญาและการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ ของภูมิปัญญาและสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าควรกำหนดนโยบายการพัฒนาโดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ภูมิปัญญา โดยนำเสนอ ให้กำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาของจังหวัดในการบูรณาการทุกภาคส่วนเข้าร่วมสนับสนุนการจัดการศึกษา และให้บรรจุในแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษา และแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่ง ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ทางภูมิปัญญาจากการใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

2.5 ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลและจัดทำร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัยเพื่อเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาหรือด้านสังคม จำนวน 5 ท่านให้ความเห็นแปลผลได้ดังต่อไปนี้

1) การกำหนดนโยบายสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ภูมิปัญญาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

เนื้อหา	$\bar{x}$	SD	ผล ประเมิน
1.1) การกำหนดนโยบายเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและการบูรณาการร่วมกันระหว่างฝ่ายปกครอง ท้องถิ่นจังหวัด หน่วยงานทางการศึกษา การท่องเที่ยว และผู้ประกอบการ	4.88	0.35	ผ่าน
1.2) การกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์คุณค่าให้กับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นฐาน	4.88	0.35	ผ่าน
1.3) การบูรณาการการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติร่วมกันระหว่างภาคประชาสังคม หอการค้า และส่วนการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์คุณค่าและสร้างมูลค่าของภูมิปัญญา	5	0.00	ผ่าน
1.4) กลไกการบูรณาการการทำงานร่วมกันเชิงพื้นที่	5	0.00	ผ่าน
- ระดับจังหวัด	5	0.00	ผ่าน
- อำเภอ	5	0.00	ผ่าน
- ชุมชน	5	0.00	ผ่าน

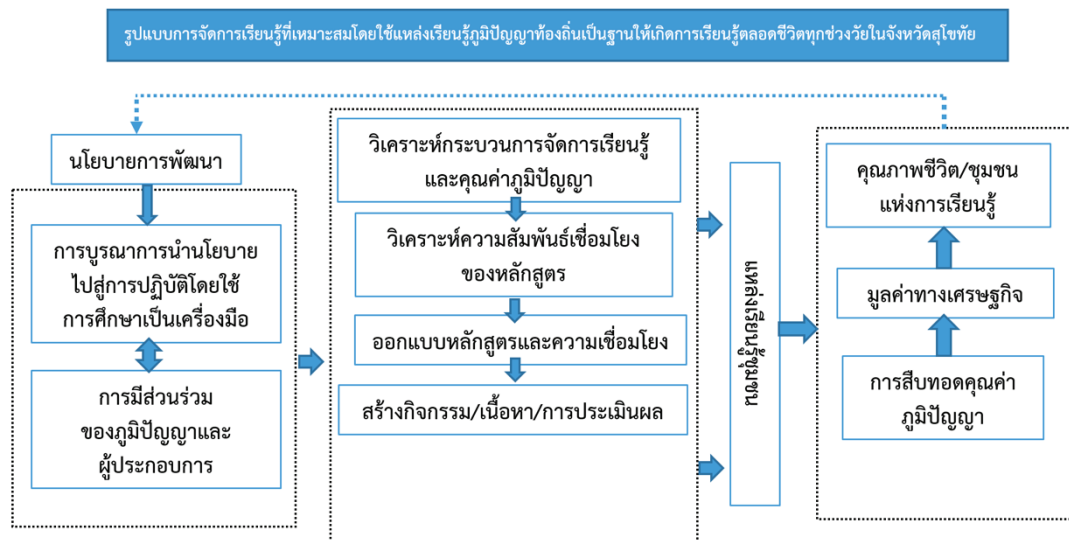
2) การวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้/คุณค่าภูมิปัญญาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชน

เนื้อหา	$\bar{x}$	SD	ผล ประเมิน
2.1) การมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาในพื้นที่กับภูมิปัญญา ร่วมกันวิเคราะห์การจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างหลักสูตร สถานศึกษา	4.88	0.35	ผ่าน
2.2) การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการเพื่อสร้างมูลค่า ของภูมิปัญญาและยกระดับคุณภาพชีวิต	4.62	0.51	ผ่าน
2.3) การมีส่วนร่วมของนักประวัติศาสตร์ในการร่วมให้ ข้อมูล ทางประวัติศาสตร์ประกอบการจัดการเรียนรู้	4.62	0.51	ผ่าน
2.4) การร่วมวางแผนเพื่อขยายผลและต่อยอดการ อนุรักษ์ คุณค่าและมูลค่าทางภูมิปัญญาในชุมชน	4.62	0.51	ผ่าน

3) การจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อสร้างพื้นฐานสมรรถนะให้กับคนทุกช่วงวัย

เนื้อหา	$\bar{x}$	SD	ผล ประเมิน
3.1) การวิเคราะห์หลักสูตรโดยเชื่อมโยงฐานสมรรถนะ ตาม พัฒนาการของช่วงวัยตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึง อุดมศึกษา	4.88	0.35	ผ่าน
3.2) การสร้างหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยใช้หลักสูตร ต่อเนื่องและหลักสูตรตามอัธยาศัยของศูนย์ การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อรองรับ การ จัดการเรียนรู้ให้กับผู้สูงอายุ และวัยแรงงานให้ สามารถ พัฒนาทักษะอาชีพจากภูมิปัญญา	4.75	0.51	ผ่าน
3.3) การสนับสนุนให้ภูมิปัญญาหรือปราชญ์ชาวบ้าน เข้า มามีส่วนร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรที่ จัดทำขึ้น	4.62	0.46	ผ่าน
3.4) การจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการผสมผสาน ระหว่าง การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย มาจัดกิจกรรมการ เรียนรู้	4.62	0.51	ผ่าน

ให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย				
4.5	การมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการ หอการค้าเข้า มา มี	4.62	0.51	ผ่าน
ส่วนร่วมสนับสนุนการวางแผนการตลาดให้กับ ผู้เรียน				
เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างมูลค่าจากภูมิปัญญา				

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยได้สรุปวิเคราะห์เป็นการอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน โดยใช้ระบบการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาในพื้นที่ กรณีเช่นว่านี้ พยุง ใบแย้ม, พนมพงษ์ไพบุลย์ และกรณีย์พล วิวรรณมงคล (2558: 23-33) ได้เคยศึกษาการพัฒนาการใช้แหล่งการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสม เพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ได้กำหนดขั้นตอนดำเนินการไว้ 7 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวางแผน (P=planning) ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์ (A=analysis) ขั้นที่ 3 การจัดการเรียนรู้ (I=instructional) ขั้นที่ 4 การให้บริการ (S=service) ขั้นที่ 5 การเชื่อมโยงความรู้สู่สากล (L=linked to global) ขั้นที่ 6 พัฒนาแหล่งเรียนรู้ (D=development) สมุนทิพย์ บุญสมบัติ (2554: 1-7) ได้ศึกษาเรื่องการใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในจังหวัดนนทบุรีเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาพบว่าแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญามีการสั่งสมประวัติศาสตร์และองค์ความรู้ โดยมีความสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาและวัฒนธรรมของช่วงชั้นที่ 3 ทั้ง 5 สาระหลัก จึงทำให้เห็นได้กรณีที่มีผู้เคยศึกษามีความสอดคล้องกับผลวิจัยของผู้วิจัยที่พบว่าการนำภูมิปัญญาและนันทนาการศึกษามีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสถานที่ศึกษาภูมิปัญญาให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์คุณค่าและภูมิปัญญาในพื้นที่

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีผู้ได้เคยศึกษาประเด็นดังกล่าวคือ สุขเมษย์ หนกหลัง (2558, 1-13) มีผลวิจัยพบว่ารูปแบบการมีส่วนร่วมของภูมิปัญญาเข้ามาร่วมถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน ทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้เพิ่มขึ้น สามารถปฏิบัติได้และมองเห็นคุณค่าของภูมิปัญญา โดยมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของผู้วิจัยคือการอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นกับทุกช่วงวัยและนอกเหนือจากนั้นพบว่าต้องสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีผู้ประกอบการเข้าร่วมวางแผนการตลาดและการผลิต

3. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ต้องใช้รูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามาผสมผสานให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถทำให้ทุกช่วงวัยสามารถเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

- 1) ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ควรนำผลวิจัยกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาที่เชื่อมโยงระหว่างการศึกษา สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชุมชน
- 2) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป นำรูปแบบการวิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญามาวิเคราะห์จุดแข็งของชุมชน ด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาคนจากการใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ

บทสรุป

จากการวิจัย รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยในจังหวัดสุโขทัย ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

การนำภูมิปัญญาและนักการศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่นำเข้าสู่ระบบการศึกษา โดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนเป็นสถานที่ศึกษาภูมิปัญญาให้กับผู้เรียนทุกช่วงวัย เป็นส่วนสำคัญในการอนุรักษ์คุณค่าและภูมิปัญญาในพื้นที่ การอนุรักษ์คุณค่าของภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นกับทุกช่วงวัยและนอกเหนือจากนั้นต้องสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นกับชุมชนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม และการยกระดับคุณภาพชีวิต โดยมีผู้ประกอบการเข้าร่วมวางแผนการตลาดและการผลิต รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ต้องใช้รูปแบบการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามาผสมผสานให้ชุมชนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสามารถทำให้ทุกช่วงวัยสามารถเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชวณี ทองโรจน์. (2554). การวิจัยวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต*, 7(1), 129-138.
- พยุง ใบแย้ม, พนม พงษ์ไพบูลย์ และกรณีย์พล วีวรรณมงคล. (2558). การพัฒนารูปแบบการใช้แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นที่เหมาะสมเพื่อการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา. *วารสารสารสนเทศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 14(1), 23-33.
- ภานุวัฒน์ รักติวงศ์. (2563). *ผังหลักสูตรภูมิปัญญาสังคมโลกในพื้นที่ตำบลเมืองเก่าจังหวัดสุโขทัย*. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ภูมิปัญญาไทย. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2563, จาก <http://www.info.ru.ac.th/province/Sukhotai/cul3.htm>.

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ. (2554). การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในจังหวัดนนทบุรีเพื่อพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2(1), 1-7.

สุเมษย์ หนกหลัง. (2558). กิจกรรมเสมือนชุมชนเพื่อการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ในชุมชน:การบูรณาการ แนวคิดสู่การปฏิบัติ. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 5(2), 1-13.